

SVOBODNA SLOVENIJA

LETO (AÑO) XLV (39)

Štev. (No.) 17

ESLOVENIA LIBRE

BUENOS AIRES

8. maja 1986

Waldheim in koroško vprašanje

Ko je Waldheim postal kandidat za avstrijskega predsednika, so začele židovske organizacije temeljito pregledovati njegovo preteklost. Dognali so, da je Waldheim zatajil, kakšne so bile njegove funkcije med drugo svetovno vojno, in to predvsem na Balkanu.

Njegova kandidatura za predsednika države je zelo deskreditirala Avstrijo in to posebno zato, ker so Avstriji s svojim kratkim pogledom sedaj še bolj za Waldheima.

Severnoameriško časopisje je polno člankov o Waldheimu in o Avstriji na sploh. New York Times se pritožuje, kako je Avstrija vsa po vojna leta ščitila naciste in to dela še sedaj. Oficir SS Globotschnigg, Avstrijec, je med vojno deloval v Trstu in je odgovoren za veliko zločinov tam storjenih. Italija ga je obsodila in ponovno zahtevala od Avstrije njegovo izročitev, a ta se za to ne zmenja in bivši oficir SS mirno živi doma v Avstriji.

Severnoameriško časopisje, kakor tudi drugo po svetu, je zelo nepopoljno komentiralo, ko je avstrijski minister za obrambo obiskal nekega drugega bivšega oficirja SS, ko se je ta vrnil iz italijanskega zapora. Bil je namreč odgovoren za velike represalije v Rimu med drugo svetovno vojno — „fosse Ardeatine“.

Vse to je povzročilo, da Avstrija že dolgo ni bila na tako slabem glasu kot sedaj.

Koroško vprašanje

Septembrska številka Celovškega zvana 1985 je objavila članek Valentina Inzka „Šolsko vprašanje — preizkusni kamen za sožitje na Koroškem“. Citiram nekaj misli iz tega članka na str. 34:

„To je potrdil tudi koroški deželni zbor, ko je zagovarjal na slavnostni seji 28. januarja 1947 obvezno dvojezično manjšinsko šolstvo na Koroškem. Zagovarjal je torej ureditev, ki je obvezovala tako slovensko kot nemško govoreče otroke, da obiskujejo na osnovnih šolah dvojezični pouk. To dejstvo je igralo pri pogajanjih za avstrijsko državno pogodbo odločilno vlogo za ohranitev dotodanjega avstrijsko-jugoslovanske meje.“

Po podpisu avstrijske državne pogodbe je uspelo nemško-nacionalističnim silam zrušiti obvezno dvojezično šolstvo.

„Dejstvo je, da je odigralo obvezno manjšinsko šolstvo pri pogajanjih za državno pogodbo odločilno vlogo in da so Nemci na zasedanju koroškega deželnega zbora slovensko dano besedo glede ureditve obveznega dvojezičnega manjšinskega šolstva prelomili.“

V isti septembrski številki Celovškega zvana je tudi članek Janka Zerzerja: „Apartheid na Koroškem“. On pravi na str. 27 naslednje:

„Prizadeti koroški Slovenci pa so prepričani, da člen 7 še v bistvenih točkah čaka na rešitev; prepričani so celo, da se je njih pravni položaj od leta 1955 naprej znatno poslabšal. To velja za šolsko ureditev, za jezikovno ureditev pri sodiščih, za javno upravo, za vprašanje topografskih napisov, za enakopravno participiranje v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah ter končno za ponovno urgirano prepoved Slovencev sovražnih organizacij.“

Iz zgoraj navedenih člankov in tudi iz vseh ostalih številnih poročil in opažanj lahko zaključimo, da Avstrija po 31 letih, odkar je bila podpisana državna pogodba, ni izpolnila svojih obveznosti do slovenske narodne manjšine v njenem območju.

Državna pogodba — vsaj kar se tiče Jugoslavije — je torej neveljavna in jo Jugoslavija lahko preklicuje in postavi svoje zahteve do Koroške južno od Drave.

Mislím, da bi bil sedaj, ko je po-

ložaj Avstrije v mednarodnem svetu in njen dober glas tako omajan, najbolj primeren čas za take ali podobne zahteve v dobro slovenske narodne manjšine.

Jugoslavija ima kljub komunistični diktaturi, zavojenemu gospodarstvu in mesoglasju med republikami še vedno dovolj vpliva, v mednarodnem svetu, gotovo več kot še vedno nacistična Avstrija.

Razlogi za priključitev južne Koroške Jugoslaviji

1. Avstrija je ponudila leta 1918 Sloveniji Koroško do Drave. Na žalost tega tedaj Slovenci nismo sprejeli.

2. Na plebiscitu leta 1920 je večina prebivalcev južno od Drave glasovala za Jugoslavijo. Ob tem lahko primerjamo: V Šleziji so vse občine, kjer so prej večinsko glasovali za Poljsko, dodelili Poljski, kljub prejšnji pogodbi, ki je bila podobna oni na Koroškem.

3. Dejstvo je, da v 31 letih po podpisu državne pogodbe leta 1955 Avstrija še vedno ni izpolnila bistvenih členov državne pogodbe in še vedno tolerira neonacistično društvo Heitmatdienst.

Avstrija bi verjetno takoj predlagala ponoven plebiscit. Vendar je po osmih letih nacizma in 41 letih neonacizma kakršenkoli plebiscit nesprejemljiv.

V primeru, da bi Jugoslavija preklcala pogodbo in zahtevala preko Združenih narodov revizijo mej, a ji to ne bi uspelo, bi vseeno tako dejanje pomagalo slovenski manjšini.

Koroško vprašanje bi bilo tako ponovno odprto in bi tako Jugoslavija vsaj prisilila Avstrijo, da izpolni vse obveznosti, ki jih je sprejela do slovenske manjšine, in da tako končno prepreči delovanje Heitmatdienstu ali neonacistične organizacije v kakršnikoli novi obliki.

L. I.

Balkaniziranje Slovenije

Na zapadno Evropo prihajajo vedno znova poročila o nezadovoljstvu Slovencev zaradi političnih razmer in slabega gospodarskega stanja v Jugoslaviji. Posebno v zadnjem času se širijo vesti, da Slovenci opozarjajo javnost, da težijo k zapadni Evropi in se otrsajo balkanizacije, v katero jih vede in sili Beograd. Ostati hočejo del Evrope in to svojjo voljo izpovedujejo posebno sedaj, ko se ostali del jugoslovanske države tako tehnološko kakor gospodarsko, znanstveno in kulturno oddaljujejo od evropskega vpliva. Južno-jugoslovanski časopisi namreč pogosto prinašajo poročila raznih politikov, ki hvalijo Kitajsko, ker je z radikalnimi reformami ubrala pot boljšega tehnološkega razvoja.

Slovenski pisatelj Bor, atomski znanstvenik Frlec in tudi 90-letni Josip Vidmar pa opozarjajo na ovire in zapreke, ki onemogočajo Slovence, da bi se znanstveno in kulturno razvijali svojim težnjam in potrebam primerno.

Slovenija — ki prav za prav nima dosti brezposelnih in ji je tudi delno uspelo ustaviti upadanje vrednosti osebnih dohodkov svojih prebivalcev — se vedno težje bori proti „balkanizaciji“. Slovenska mladina je spoznala resnost položaja in zato dostikrat pride do dejanskih sporov z delavci z juga. Med športnimi igrami, kot pri hokeju ali nogometu, se slišijo klici kot „koliko časa vas bomo še morali živeti in vam dajati naše devize“... Mladina tudi raziskuje dogajanja v naši bližji preteklosti. Ker ne more doumeiti pokola tisočev sonarodnjakov, ugotavlja, da se je v tistem času pri-

težaven gospodarski položaj skupno z usihanjem avtoritete sedanje oblasti povzročila vedno težje notranje krize Jugoslavije in ni izključeno, da pride do njenega popolnega notranjega razkroja in razpada.

Brez dvoma, nemiri v Jugoslaviji in s tem destabilizacija balkanskega prostora ni v interesu niti zahoda niti vzhoda. Sovjetska zveza, izgleda, nima posebnega interesa, da vključi v svoj sistem politično tako labilno in ekonomsko vedno bolj pasivno območje Jugoslavije, saj ima že dovolj problemov s Poljsko in Afganistanom. Na zahodu pa se dobro zavedajo, da bi nemiri v Jugoslaviji — zlasti če bi prišlo do oboroženih medsebojnih obračunavanj — lahko imeli neslutene posledice za ravnotežje sil med vzhodom in zahodom na tem območju (prostoru).

Zahodni in verjetno tudi vzhodni opazovalci Jugoslavije vidijo predvsem v takozvanem unitarizmu največje zagotovilo za obstoj Jugoslavije, saj se le ta lahko opira na vojsko in tajno policijo, kateri ima popolnoma v rokah. Pri tem pa pozabljajo, da je v vpeljavo ljudske obrambe zgubila vojska svoj monopol kot izključna oborožena sila v Jugoslaviji, kajti ljudska obramba je podrejena posameznim republikam in ne vojski. Če bi tega ne bilo, bi se že davno pojavil v Jugoslaviji kak Jaruzelski, seveda s srbskim predznakom, saj je jugoslovanska armada izključno v srbskih rokah.

Podmena, da je jugoslovanski unitarizem največje zagotovilo za stabilnost Jugoslavije, se kmalu pokaže kot zmota, če nekoliko globlje pogledamo v zamotane narodnopolitične in ekonomske probleme Jugoslavije. Pri tem pa je potrebno, da na

petilo mnogo dogodkov, katerih ni moči zagovarjati. Odločno kljubuje trditvam Hrvatov in Srbov, ki pravijo, da bi Nemci in Italijani že zdavnaj zamorili Slovence, če bi le ti imeli samostojno državo. Pravi, da ostali jugoslovanski narodi omalovažujejo slovensko podjetnost in vztrajnost in meni, da jim od zapadne Evrope ne preti nobena nevarnost. Če le-ta namreč spoštuje Lichtenstein in Luxemburg kot samostajni državi, bi tudi samostojni Sloveniji ne delala težav. Sicer pa Slovenci trenutno ne iščejo izstopa iz jugoslovanske skupnosti, želijo le lastni razvoj po evropskem zgledu.

Predsednik slovenske socialistične zveze Šetinc je opozarjal, da beseda „fašisti“ ni primerna za slovenske delavce, ki so se v Idriji stegli z Bosanci in tozadevnemu dogodku ne pripisuje tolikšnega pomena, kakor npr. spopadom v Splitu. Jugoslovanski politiki pa le ugotavljajo porast tkzv. „defenzivnega naciona-

Mogoče ne veste, da...

— da je znani slovenski avangardistični pesnik Tomaž Šalamun napisal v reviji KNJIZEVNA REČ konec 1985 pesem „Zakaj sem fašist“...

— da je jugoslovanska tajna policija z mikrofoni posnela celoten potek sestanka, ki je bil pred nedavnim med slovenskimi in srbskimi kulturniki v gostilni „Mrak“ v Ljubljani...

MLADIKA, Trst, št. 2

Sloveniam esse delendam

Ta sestavek nam je poslal pisec iz Slovenije v objavo z željo, da vzbudi komentarje.

kratko posežemo nazaj v dobo nastanka Jugoslavije v letu 1918.

Kladivarji Jugoslavije so izhajali iz treh narodov: Slovencev, Hrvatov in Srbov. Slovenci in Hrvatje niso imeli pred nastankom Jugoslavije lastne države, medtem ko so se Srbi in Črnogorci že lahko ponašali z državniško tradicijo, ki se je močno utrdila z zmago nad Turki v balkanski vojni (1912-1914) in z dejstvom, da so bili v prvi svetovni vojni na strani zmagovitih zaveznikov sil. Na drugi strani pa so bili Srbi zaradi večstoletne turške nadvlade tako civilizatorično kot izobrazbeno močno zaostali, saj so imeli ca. 80% nepismenih, medtem ko pri Slovencih že skoraj 30 let nazaj (?) ni bilo nepismenosti. Prav tako se je v Sloveniji in severni Hrvaški že močno razvilo obrtništvo in kazali so se že prvi zametki industrije.

To nasprotje med bolj razvitim severozahodnim s pomanjkanjem državniške tradicije in manj razvitim jugovzhodom z močno državniško tradicijo se je tako v stari kakor tudi v novi Jugoslaviji z napredkom industrializacije še povečalo. Tako imamo v Jugoslaviji v primeru z ostalo Evropo edinstven položaj. Medtem ko v vseh evropskih državah ekonomsko središče in politično središče sovpadata (npr.: Francija je Paris, Anglija je London, itd.) imamo v Jugoslaviji dvoje središč. Močno ekonomsko središče na severozahodu s šibko politično močjo in močno politično središče na jugovzhodu združeno s šibkejšo ekonomsko močjo. Ker sta ti dve središčni povezani tudi z različnimi narodi, na severozahodu s Slovenci in Hrvati, na jugovzhodu s Srbi, Bosanci, Makedonci in Albanci, je razumljivo, da se ta neskladnost med tema dvema središčema močno odraža tudi v narodnostnih napetosti znotraj države.

Narodnostne napetosti se dajo torej osvetliti tudi s stališča omenjenega nasprotja med ekonomskim in političnim središčem v Jugoslaviji. Severozahod, to je Slovenija s svojo industrijo in Hrvaška predvsem s svojim uspešnim tujskim prometom, je bil v prvi vrsti obremenjen s podporo manj razvitih predelov Jugoslavije: vendar je imel pri tem zelo majhen vpliv na to, kako se finančna sredstva, ki jih je dajal na jugovzhod, uporabljajo. Tukaj jugovzhod kot politično močno središče nikdar ni dopuščal severozahodu, da bi ta finančna sredstva po svoji zamisli usmerjal. H kakšnim notra-

lizma“ Slovencev, ker — med drugim — tudi kritično presoja „osvoboditev“ v letu 1945. Celo pisatelj Josip Vidmar trdi, da slovenski narod po drugi svetovni vojni tudi kulturno ni „polno osvobojen“.

Medtem, ko v Sloveniji niso vidne med vodilnimi osebnostmi kaj večje razpoke — saj je pri njih sedaj na prvem mestu odpor proti tkzv. „balkanizaciji“ Slovenije, se pa med hrvaškimi komunisti javljajo vedno večje razlike in razdori celo v centralnem komiteju komunistične partije. Javni spori med njimi so na dnevnem redu, ki pa po mnenju srbskega lista „Nin“ temeljijo predvsem na medsebojnem nezaupanju ter ne kažejo nobenih tendenc po kakšnem demokratičnem preobujanju. „Nin“ jih označuje kot tekmovanje med različnimi skupinami — katerih je več — in ki pridejo do veljave predvsem ob volitvah za zastopnike v jugoslovansko centralno vlado. To da tudi med Srbi je ob teh volitvah že prišlo do internih sporov.

Po Frankfurter Allgemeine Zeitung povzela P. D-ova.

njim konfliktom je to nasprotje med „zahodom“ in „vzhodom“ pripeljalo, nazorno dokazujejo razmere na Kosovu.

V sklopu tega odpora „vzhoda“ proti „zahodu“ je mogla tudi avtonomna pokrajina Kosovo, v kateri prebivajo pretežno Albanci (90%), sama odločiti o uporabi finančnih sredstev, ki jih je kot nerazvita pokrajina dobivala. Toda teh sredstev niso primerno porazdelili za razvoj vseh vrst strokovnih šol, da bi se pretežno poljedelska pokrajina počasi in smiselno dvignila na vseh ravneh iz zaostalosti. Nenehni uporabljeni sredstva v sodobnem industrijskem smislu, so jih vtačnili predvsem v razvoj univerze v glavnem mestu Prištini, katera je sedaj tretja največja univerza v Jugoslaviji. Učno težišče na tej univerzi pa se je usmerjalo v filozofske vede ne pa v praktične predvsem tehnične poklice: tako so se diplomiranci znašli po diplomi brez možnosti zaposlitve, kar je ustvarjalo inteligentni proletarijat. Pogoji za politično netivo so bili tako podani in so končno pripeljali do znanega izbruha.

Slovenska nevarnost

Ta napetost med razvitejšim severozahodnim ekonomskim in južnovzhodnim političnim središčem se močno odraža v stališčih, kako naj se rešujejo sedanji ekonomski problemi Jugoslavije. V industrijsko najbolj razviti in ekonomsko še najbolj zdravi republiki Sloveniji obstaja močna zavest o potrebi po kakovosti strukture gospodarstva, večje storilnosti, kakovosti upravljanja (npr.: Ljubljanska banka je najuspešnejša banka Jugoslavije) in v zvezi s tem tudi konkurenčnosti v mednarodni delitvi dela.

Pri južnovzhodnih, manj razvitih republikah še vedno obstaja močna iluzija o odrešilni moči centralističnega in administrativnega urejanja družbe. Slednje je gotovo tudi objektivna posledica težavnega položaja manj razvitih, zlasti pa še vedno živega sociološkega realnega sindroma z državo kot deus ex machina vsega dogajanja.

Tako se za sebične interese Slovenije razglašajo zahteve po povečanju ekonomskih zakonitosti, s tem pa tudi zahteve po na skupnih interesih in na ekonomski učinkovitosti temelječih skupnih naložbah v manj razvitih delih. To so v bistvu avtentični interesi Jugoslavije kot celote in pogoj njenega razvoja v mednarodnem prostoru: alternativa je le še večja avtarkija in „albanizacija“.

Močne težnje južnovzhodnega političnega središča po centralističnih in administrativnih rešitvah čutijo v republiki Sloveniji kot poiskom nadvlade tretjega sveta v Jugoslaviji, kot gibanje za enakost v revščini. V Sloveniji se je pojavil zato močan odpor proti tem težnjam. Slovenska težnja je nič manj kot gibanje za spremembo tega gibanja v nasprotno smer, t. j. naj bi se prihodnji gospodarski zlasti pa tehnološki razvoj širil od razvitejšega k nerazvitejšemu, od zahoda proti vzhodu.

Zaradi odpora republike Slovenije proti centralističnim in administrativnim rešitvam in njenega odpora proti „albanizaciji“ se čuti tradicionalno politično prevladujoči jugoslovanski vzhod izzvanega in sprejema to slovensko gibanje kot nevarnost za svoj centralni položaj. Ker centralistično jugoslovansko državotvorje ne v predvojnem in v povojnem primeru ni izkazalo potrebne konstitutivne moči in ni zmoglo obvladati me združevalnih ne razdruževalnih potekov (procesov), je takorekoč obsojeno na eno samo orožje: na razdiranje in motenje vsake drugačne gradnje.

Dr. Tine Debeljak

(248)

MED KNJIGAMI IN REVIJAMI

VJEKOSLAV VRANČIČ: BRANILI SMO DRŽAVU, I. in II. del

V založbi Hrvatske revije v Barceloni je sedaj izšla knjiga politika in večkratnega ministra NDH dr. Vjekoslava Vrančiča v dveh delih z naslovom **Branili smo državo** in podnaslovom: Spomini, pogledi in doživljaji v skupnem obsegu približno 1000 strani. Vrančič se je rodil v uradniški družini 1904, študiral trgovsko šolo v Mostarju in potem Trgovsko akademijo v Sarajevu, nakar je šel na Visoko šolo v Građec in doktoriral na dunajski univerzi iz svetovne trgovine. Službo je začel v Mostarju na Okrožno zavarovalnem uradu in je leta 1930 bil poslan kot izseljeniški uradnik v Južno Ameriko (Uruguay, Chile, Argentina) s sedežem v Buenos Airesu. Organiziral je tu prva hrvaška društva in časopise (Domobran, Croatia).

Ko je študiral na Dunaju je prišel v stik s hrvaškimi emigranti iz leta 1918, pozneje pa v Buenos Airesu s onimi iz leta 1929. Ko se je vrnil v Zagreb, je postal uradnik velike nemške Farbenindustrie. Ob nastopu NDH so ga kot izvedenca takoj pritegnili v zunanje ministrstvo, kjer je postopoma dosegel najvišja mesta v državni upravi službi.

Danes živi dr. Vrančič v Buenos Airesu s svojo družino, povsem izolirano, zasleduje pa še vedno z vsem zanimanjem hrvaško politiko, piše o njej in je tudi sodeloval pri osnutku organizacije najvišje emigrantske ustanove Hrvaškega narodnega veječa.

Kot intimnega poznavalca ustroja nove Hrvaške države od vsega početka in do konca, ga je urednik Hrvatske revije naprosil, da napiše avtobiografijo in spomine, ki so prava pričevanja generacije, ki je ustvarjala NDH, jo branila in doživela tudi njen propad. Pisec pravi v uvodu: „Bili smo država, katere obnove prepuščamo prihodnjim pokolenjem.“

Vsebina dveh knjig je razdeljena na tri dele: Prvi del obsega spomine na otroška leta in leta šolanja; drugi del pa govori o postanku in ustroju NDH; tretji del obsega Vrančičevo sodelovanje pri vladi.

Podatke iz prvega dela smo navedli že v začetku tega poročila. Drugi del pa začnemo s političnim položajem marca in aprila 1914, o trojnem paktu, o razpadu Jugosla-

vije, o proglasitvi NDH po Kvaterniku. Do ure natančno je opisano prihajanje nemških okupatorskih čet ter poznejši prihod dr. Pavelića in imenovanje prve vlade NDH. Hrvatje so s skrbjo zasledovali razmerje med nemškimi in italijanskimi okupatorjem; čutili so, da bo nova država odvisna od tega razmerja. Hitler je že 2. aprila razdelil Jugoslavijo po svoji zamisli in je dal Hrvatom vedeti, da se ne bo vmešaval v njih notranje zadeve, in je prepustil medsebojno ureditev Hrvatim in Italijanom. Urejanje meja je trajalo nekaj mesecev; začelo se je aprila 1941 v Ljubljani in nadaljevalo na Dunaju in v Trzinu (Monfalcone), končalo pa se je z rimskimi dogovori med Mussolinijem in Pavelićem 18. maja. Po tem dogovoru so Italijani zasedli važen del Dalmacije, o čemer trdi hrvaški znanstvenik dr. Jareb, da pomeni ta sporazum Paveličevo kapitulacijo pred Mussolinijem, Vrančič pa meni, da Pavelić ni mogel ravnati drugače, in navaja priče, ki trde, da je Pavelić dobro branil hrvaške interese.

V drugem in tretjem delu knjige pisec govori prav o tem problemu in o zahrbtnosti italijanskega okupatorja, ki si je po prvi coni v Dalmaciji prisvojil še drugo in tretjo cono ter pokazal težnjo, da osvoji še vso Jadransko obalo. Pod to cono je spadala tudi Slovenija, vse pod italijansko drugo armado na Sušaku. Vrančič pravi, da so pričakovali, da bodo Italijani vodili zavezniško to je prijateljsko razmerje do Hrvatov, pa so nasprotno italijanski poveljniki dajali oporo srbskim četnikom, ki so morili hrvaško ljudstvo, pa tudi sicer so delali Italijani težave novi hrvaški vladi.

Zanimivi za Slovence so podatki o preseljevanju Slovencev, ko so se Hrvatje z Nemci domenili, da so pripravljeno sprejeti toliko slovenskih preseljencev, kolikor bi Hrvatje preselili srbskih družin iz območja Hrvaške. Šlo je za preselitev 260.000 Slovencev.

Dr. Vrančič je bil kot zastopnik hrvaške vlade prisoten tudi pri pogajanjih med Nemci, Italijani in hrvaškimi poveljniki o skupnem nastopu proti partizanom, znanem kot „Unternehmen Weiss 1, Weiss 2 in Weiss 3“ (spomladi 1943). Medtem je prišel padec Mussolinija in zlom

IZ ŽIVLJENJA V ARGENTINI

Tone Mizerit

GROM IN SRELA

Bomba, ki je eksplodirala in delno porušila pisarne, kjer deluje senator Saadi, nam nudi priložnost, da znova obrnemo oči proti notranjemu problemu peronizma. Od rešitve tega problema v veliki meri zavisi bodoči razvoj argentinske demokracije. Če se peronizem razbije, potem radikalna vlada ne bo imela močne opozicije in, zaradi narave same ljudstva in ustanov, lahko zapljujemo v „demokracijo tiranijo“. Medtem pa, ko močan peronizem nudi opozicijsko oporo in nadzorstvo, in država se lahko dokoplje do tistega ravnotežja, ki ji zagotovi bolj ali manj nemoten ustavni razvoj.

druge armade (septembra 1943) in so Italijani proglasili Nemce za sovražnike ter pozvali partizane za skupen nastop proti Nemcem ter jim predali orožje. Tako se je končala laška zasedba NDH.

Eno zadnjih poglavij druge knjige govori o rekonstrukciji vlade 11. oktobra 1943, iz katere sta izpadla vojni ministri Vokić in minister zunanjih zadev dr. Lorković. Vrančič se je udeležil te seje, pri kateri je Pavelić obsodil oba ministra, in imam vtis, da je bil na strani Pavelića.

Konec aprila 1945 je pri seji zadnje vlade NDH bila sklenjena vdaja Amerikancem in je bil določen prav dr. Vrančič, da osebno preda maršalu Alexandru v Caserti zadevni memorandum. Ob prihodu v Caserto pa so ga Amerikanci aretirali in odpeljali v ujetništvo. To je zadnji dogodek v njegovih Spominih, kjer se obenem tudi opravičuje, kaj je potoval v ustaški uniformi, ker je le tako mogel potovati v tedanjih časih. O tem potovanju je dr. Vrančič že svojčas napisal knjigo „V službi domovine“.

Povzetek obeh knjig bi bil ne samo njegov življenjski opis, ampak predvsem pričevanje dogodkov, ki jih je osebno doživljal in znanstveno kritično obdelal na podlagi obširne domače in tuje bibliografije.

Uredništvo Hrvaške revije napoveduje še izdajo zbornika o veliki hrvaški katastrofi maja 1945. leta pri Pliberku na slovenskem Koroskem, kar težko pričakujemo. Odkrila bo gotovo nove podatke o katastrofi hrvaških in slovenskih protikomunističnih borcev na slovenskih tleh.

Vicente Leonidas Saadi je trenutno vsaj na papirju najvišja figura v peronizmu. Zavzema mesto prvega podpredsednika stranke. Predsednik (ca) je zaenkrat, tudi na papirju, gospa Peronova. Na zadnji skupščini v mestu Santa Rosa je prenoviteljska struja predlagala, da Isabelite ne bi več postavljali na mesto, ki ji po sili razmerje ne pripada. Bilo je še prezgodaj za to.

Prav na istem kongresu so tudi prenovitelji propadli sprčo bistré strategije „stare garde“, kateri na čelu stoji omenjeni senator Saadi. Za tem so prišle parlamentarne volitve, predstavitev dveh list peronizma v provinci Buenos Aires ter izredno prepričljiva zmaga „prenoviteljev“. Vendar tem ni uspelo prodreti v namenom, da bi takoj strmoglavili strankino vodstvo. Senator Saadi je ostal na svojem mestu, imenoval „zvezne komisarje“ (interventorje) v štiri problematične province, in še te določil po svojem okusu, pa kljub temu uspel v končnem cilju preprečiti razkol peronizma.

Pred dnevi je bil kongres stranke v prestolnici. Nasprotni skupine so prišle do neke srednje poti, in vse kaže, da bo peronizem izšel močnejši iz teh problemov. V provinci Buenos Aires prenovitelji sicer z nezaupanjem gledajo zveznega komisarja, pa kljub temu že pripravljajo vse za notranje volitve, ki se bodo odvijale v bližnji bodočnosti. Zakaj potem ta nenaden napad na omenjene pisarne, kjer je imel svoj sedež tudi trenutni interventor v peronizmu buenosaireske province? Gotovo reakcija ali skrajne peronistične desnice, ki je zadnje čase popolnoma izgubila moč in vpliv, ali pa sploh tistih političnih elementov, z leve ali desne, katerim je glavni cilj preprečiti miren razvoj ustavnega življenja v državi.

JAZ PA POJDEM V NIKARAGVO

Zunanje-politični problem je tudi imel svoj prostor v dogajanju preteklega tedna. To pot sta v obiski argentinske prestolnice skoraj sovpadla severnoameriški državni podtajnik za latinskoameriške zadeve, Elliot Abrams in pa nikaragovski zunanji podminister, Victor Hugo Tinoco. Oba je sem pripeljala

ista želja, zagotoviti si argentinsko zaslombo v zapletenem političnem šahu, ki se odvíja v Srednji Ameriki. Argentina je članica „podporne skupine“ tkim. Contadore, to je povezave štirih držav, ki skušajo najti politično, mirno rešitev težkega problemu Srednje Amerike. Rekl bi lahko, da rešitev, ki jo predlaga ta skupina, nima nikakega izgleda na uspeh. Niti ZDA ne zapajo sandinističnemu režimu, niti nikaragška vlada nčče sprejeti predlogov „demilitarizacije“, svobodnih volitev in podobno, kot predlaga skupina Contadore.

Abrams je prišel v Buenos Aires kaka dva tedna za tem, ko se je tukaj mudil ameriški „velepogajalec“ Philip Habib. Strategija ZDA v tej zadevi je jasna. Razmerje med Washingtonom in Buenos Airesom je najboljšje v zadnjih desetletjih. Pozabljeni so že Malvini (vsaj na vladnem nivoju), in velika želja radikalne vlade je, da bi ZDA podpirale njene napore za financiranje (Nad. na 3. str.)

Consejo Directivo del Museo, Archivo y Biblioteca de la Inmigración

Así como se informó en su oportunidad, el Ministerio del Interior creó en el ámbito de la Dirección Nacional de Migraciones, el Museo, Archivo y Biblioteca de la Inmigración, por resolución Nro. 879 de fecha 20 de agosto de 1985 firmada por el Señor Ministro del Interior, Dr. Antonio Tróccoli.

Con tal motivo, el día 4 de septiembre de 1985, al conmemorarse el „Día del Inmigrante“, se descubrió una placa en el lugar físico de las instalaciones del Ente creado, el antiguo „Hotel del Inmigrante“, sito en Av. Antártida Argentina 1355 de la ciudad de Buenos Aires.

Para todo ello, el Dr. Luis María Pombar a cargo de la Dirección, dictó la Resolución Nro. 0232 de fecha 17 de enero de 1986, designando a los integrantes del Consejo Directivo: Señores Santiago González (comunidad española), Luis Pallaro (comunidad italiana), Levón Levonian (comunidad armenia), Bohdan Kowal (comunidad ucraniana), Luis Julio Miciudas (comunidad báltica), Benedicto Galega Silva (comunidad portuguesa) y José Antonio Sokn (comunidad libanesa). En la misma resolución, se designa a los señores Antonio Villar y Leonardo Gurruchaga como funcionarios representativos de la Dirección Nacional de Migraciones.

Otmár Mauser, Toronto

Slovenska polpreteklost in partijski zgodovino pisci

Iz „Ameriške domovine“ ponatiskujemo komentar o članku v ljubljanskem „Delu“, ki grdo blati škofa dr. Gregorija Rožmana. Članek je okrajšan.

V Kanadski domovini od 11. marca 1986 sem se na kratko dotaknil „razširjenega in dopolnjenega“ feljtona Ivana Jana (O resnični podobi škofa Rožmana), ki ga je na željo uredništva ljubljanskega Dela pripravil, in ga ta sedaj v svoji sobotni prilogi — pričeni s 1. februarjem 1986 — v nadaljevanjih objavlja.

Ker imam sedaj na vpogled že več nadaljevanj, ki so izšli 8., 15., 22., 29. februarja ter 1. marca, mi je lažje slediti in ocenjevati Janovo pisanje in pri tem ugotovljati, kaj je napotilo uredništvo Dela in pisca samega, da so se lotili te kočljive snovi, kar gotovo ne bo pripomoglo k boljšim odnosom s Cerkvijo doma, kakor tudi me do Vatikana, s katerim je režim pred leti podpisal sporazum.

Znano je, da je Vatikan podpiral stališče škofa Rožmana, ker je pravilno sodil o poglobnih posledicah, ki bi sledile, če bi komunizem na Slovenskem prišel na oblast in Cerkev onemogočil njeno delovanje. Vatikan torej ni podpiral Rožmana zato, ker je bila kurija „italijanska“, kot trdi Ivan Jan v svojem spisu.

Pri tem ni bilo vprašanje škofove narodne zavesti, saj je bil neprimeren veliko bolj narodno zaveden kot kakšen Edvard Kardelj

ali Boris Kidrič. Ne, šlo je za ideološke in dogmatične razlike. Kot cerkveni učitelj škof Rožman ni mogel podpirati brezbožne ideologije marksizma, katero so politični komisarji v partizanskih odredih OF učili in širili in je sedaj kriterij nove „ljudske oblasti“.

Kako nestrpni so komunistični oblastniki do katoliške Cerkve se je izkazalo v mnogih slučajih povsod, kjer so prišli na krmilo države.

Ni dolgo, ko je državna tajna policija na Poljskem umorila duhovnika, zagovornika delavskega gibanja Solidarnost. Koliko slovenskih duhovnikov je bilo na ta način in iz istih razlogov pomorjenih v Sloveniji. Če bi bilo to omejeno zgolj na Slovenijo, bi človek še mekako razumel. Ker pa je to splošna komunistična praksa po vseh deželah, kjer komunizem vlada, s tem Janovo pisanje ostaja le propagandni material in brez vsakršne zgodovinske vrednosti.

Ko so koroški duhovniki Solidaritete in Družba sv. Mohorja v Celovcu svojemu ožjemu rojaku, škofu dr. Gregoriju Rožmanu za njegovo delo v prid slovenske katoliške Cerkve v šmihelski cerkvi odkrili spominsko ploščo, Mohorjeva pa izdala Rožmanov življenjski opis v treh

delih, po škofu pa v svojem dijaškem domu sv. Modesta imenovala knjižnica ter v njej izobesila Rožmanovo sliko, se je onstran Karavank sprožil plaz ogorčenih napadov na škofa, na Mohorjevo, in na posamezne žive in mrtve člane politične emigracije. V stalinistični revoluciji zakoreninjena mestrnost je znova z vso silo bruhnila na dan. Ta nestrpnost je posebej očitna v pisanju Ivana Jana v Delu.

Kdo je ta Ivan Jan?

Ivan Jan, živeč na Tomšičevi ulici 30-A p. 644270 na Jesenicah, je bil rojen 1. 1921 v Gorjah pri Bledu kot sin kovača in se tudi sam izučil te obrti. Kot tak se je zaposlil v jeseniški železarni. Leta 1941 se je pridružil gorenjskim partizanom in v Kokrškem odredu postal komisar in namestnik komandanta. Napisal je knjigo Kokrški odred — izšla 1. 1980 — poleg drugih del. Po vojni je bil oficir v JLA in nekaj časa tudi v VDV (Vojska državne varnosti — torej UDBI). Pozneje je 18 let urejal radijsko oddajo „Se pomnite, tovariši?“, zadnjih 10 let pa se posveča „zgodovinospisju“.

Nešteto nekdanjih partizanskih borcev danes odkrito izpričujejo svoje razočaranje nad „pridobitvami revolucije“, tu še zlasti tisti, ki so preživeli zloglasno koncentracijsko taborišče na Golem otoku. Drugi, ki vseh teh medsebojnih tovariških obračunavanj ne morejo razumeti in doumeti, se obežajo ali pa si pošiljajo krogle v glavo. Primer slednje sorte je udbaša Bogdan Horvat-Miha, ki je v „bajti“ Slavija — uradih UDBe — napravil samomor.

Tone Svetina ga je v svoji 4. knjigi romana Ukana prikazal kot „pu-klastega Miho“, gestapovskega agenta in v tuji službi.

Vse te stvari pa Jana ne motijo. Naprej brusi stare bojne sekire in jih meče na vse strani, za glavno tarčo pa si je izbral mrtvega škofa Rožmana. Pri tem — tako si najbrž misli — ne more zgrešiti. Saj je bil škof, poleg gen. Rupnika, gen. Rösenerja, polkovnika Milka Vizjaka in šefa ljubljanske policije dr. Lovra Hacina skupaj z ministrom kraljeve begunske vlade dr. Mihom Krekom obsojen na 18 let težkega prisilnega dela.

Ljubljansko Delo ga je prav iz teh razlogov angažiralo, da bi s svojimi spisi prevpil polemiko, ki se je zadnje čase v slovenskem tisku doma razvnela glede masovnega pomora vrnjenih domobrancev, o Dachauskem procesu, o knjigi Umiranje na obroko, o brutalnem tretiranju bivših partizanov na Golem otoku ipd. Partija si namreč prizadeva, da bi odvrnila pozornost slovenske javnosti od vse te umazane partijske preteklosti, ki je najprej v kapljah, zdaj pa kar z deročimi curki preplavalja slovenski tisk.

Klici po spremembi so vse bolj glasni. Ne samo v samoupravnem gospodarstvu, temveč tudi v političnem sistemu. Dr. Janez Šmidovnik ga je v svojem predavanju na sociološkem inštitutu v Ljubljani označil kot „policijski sistem“. V svojem predavanju je med drugim dejal:

„Neučinkovitega državnega aparata pa ne potrebujemo — naredil je preveč škode. In delaj jo bo še

naprej, če mu ne pristrizemo peruti. ... Naša država še tako in tako ni sposobna problemov niti zaznavati, kaj šele reševati. ... Ne more mas rešiti parola naslanjanja na lastne sile, kajti upanje, da bi nas leta spravila iz krize, je sila majhna. Potrebujemo državo, ki se bo razvijala v smeri sodobnih evropskih držav. Nobenih boljših zgledov in boljših poti nimamo.“

Časnikar, ki je poročal o predavanju dr. Šmidovnika, pa je svoje poročilo takole zaključil: „Brez sprememb je vprašanje naše prihodnosti nerešljivo. Ko pa gre za spremembo, smo pri politiki. Tisti, ki ima v tej družbi moč in oblast, bo moral to moč in oblast usmeriti tudi kam drugam, kot v ohranjanje lastne moči in oblasti.“ (Teleks, št. 10 od 6. marca 1986.)

Poročevalec, ki je za Teleks napisal poročilo o predavanju dr. Šmidovnika, ki sem ga zgoraj omenil, je v uvodnem odstavku zapisal: „Socialistični besednjak rad govori o miriranju države. Tako nam ta država, z izjemo nekaj kratkih let po osvoboditvi, odmira že štirideset let. A odmrla ni. Pač pa ji je v tem času odpadla glava, da sedaj z rokami in nogami nemočno opleta nakoli.“

Dr. Šmidovnik sam je v istem predavanju ugotovil: „Danes je vsem bolj ali manj znano, da nam država ne funkcioniira. Policijska država tudi ne more delovati, kajti v globokem nasprotju je z racionalnostjo in učinkovitostjo. ... Ljudje ne zapajo več državni upravi, še manj verjamejo v ukrepe, ki jih izreka...“

NOVICE IZ SLOVENIJE

NOVA GORICA — Prekinitev dela (to je, čisto po domače, stavka) so imeli v dveh tovarnah Mebla. Delavci so stavkali, ker so zahtevali od vodstva bolj podrobno razlago o novem načinu nagrajevanja. Meblo je v celoti imel lani 540 milijonov din izgube. Z novim nagrajevanjem naj bi spodbudili k delu, vendar kaže, da delavci niso bili prepričani, da nova merila pomenijo več dela — boljše plače.

BOHINJ — Bohinjski turizem je v krizi, zato so se zbrali vsi, ki imajo kaj videti s turizmom, in premevali, zakaj kriza. V primeri z letom 1980 je bilo lani res več tujih gostov, zato pa je bilo 70.000 domačih manj.

LJUBLJANA — Škocjanske jame bi radi predstavili Unesco, da jih ta sprejme na seznam najodličnejših primerov naravne dediščine. Za to sta pa potrebna dva važna pogoja: pravna zaščita in ozdravitev najbolj onesnaženega elementa v parku, reke Reke. In o ba sta precej zamotana, ker v prvem ni zajeto vse območje škocjanskih jam

ko zaščiteno območje, drugo pa, ker je onesnaževalcev veliko, pa še vojska ima veliko površine v svoji lasti (kot „strateško ozemlje“).

PORTOROŽ — Katamaran je kupila Splošna plovba iz Pirana in ga bo v maju izročila v najem Kompas iz Ljubljane, ki bo z njo prevažal turiste po severnojadranskih pristaniščih. Naenkrat se lahko ukrca 270 potnikov, dosegal bo isto hitrost kot hidrogliser in razburkano morje ga ne bo tako hitro primoralo zmanjšati hitrost. Dobil pa je ime „Poreč“.

LJUBLJANA — Verdijeva Nabucco je doživela izredno dobro predstavo v ljubljanski Operi. Dirigent je bil Lovrenc Arnič, režiser pa Sergé Vafiadis. Kot posebnost zapišemo, da so glavne vloge odpeli gostje iz drugih jugoslovanskih gledališč, ker je v Sloveniji sami pomanjkanje (zadosti) dobrih pevcev. Zato so solisti peli v italijanski, zbor pa v slovenski. A pravijo, da je bila italijanska še kar razumljiva, slovensčina pa prav malo...

SLOVENC V ARGENTINI

(Nad z 2. str.)

znanjega dolga. V ta okvir je treba postaviti argentinsko manj goreče zanimanje za nikaragovski problem, in skoraj hladna obramba sandinističnega režima. Sic transit... Tinoco pa je prišel ravno, da bi znova vžgal ogenj zavzetosti, ker v Managvi vidijo, da se jim daje eden redkih podpornih stebrov na kontinentu. Vendar, eno za drugo. Kakor levica napreduje v notranjem argentinskem življenju, tako v zunanji politiki suče svoja jadra po vetru ugodnosti. In ta ji trenutno kaže potrebo prijateljstva z Washingtonom.

„KRIZAJ GA, KRIZAJ GA“

Čeprav so obveščevalna sredstva v prvem trenutku skušala zadevo utišati, je vendar sila resnice bila močnejša. Vse se je začelo v nesporezumu, ki je nenadno nastal v okviru federacije študentov buenosaireske univerze. Na kongresu te federacije, ki se je razvijal na medicinski fakulteti, je prišlo do spora med vladno radikalno Franja Morada in pa delegati študentov intransigentne stranke. V vodo je padel sporazum, in nobena izmed skupin ni mogla prodreti z lastno listo. V položaju, ki je bil vedno bolj eksploziven, so se umaknili iz zasedanja liberalni delegati (Alsogara-

yeva UPAU), nato pa še vladna Franja Morada. Ostala je levičarska povezava med intransigenti, komunisti, tržniki in podobno. Ti so potem pričeli razdejanje, vlomili v zaprte prostore, razbili mize in stole, in se umaknili šele, ko je bilo uničujoče delo opravljeno.

Sredi tega vandalskega razbijanja, je prišel na vrsto križ, ki je v avli fakultete. Križ so najprej onečastili, potem pa Kristusa razbili. Medtem so padale psovke na kandidata Franja Morada Marija Baintrauba, češ da bo „drugi Jud“, ki ga bodo križali.

Dogodek je težko razumljiv. Saj je Franja Morada izredno levičarsko usmerjena. Moramo ga razumeti le kot nov izraz protiverske in proticerkvene gonje, ki jo skrajni elementi izvajajo v argentinski družbi, ker vidijo ravno v Cerkvi največjo oviro za dosego svojih načrtov.

Reakcija je bila, ko se je dogodek razvedel, precej ostra. Univerzitetno vodstvo je dogodek obsodilo in obžalovalo onečaščenje. Škofje buenosaireskega okoliša so izdali posebno poslanico, ter ostro protestirali proti temu, ljudje so se streznil, češ, nekaj ni v redu. Celotna zadeva še ni zaključena, a nekaj je jasno: argentinski katoličani se bodo morali maučiti braniti se, kajti doslej jih je vedno branil kdo drugi. Pač izkušnja, ki bo tudi za vero in Cerkev pozitivna.

LJUBLJANA — Za umetno gnojilo bodo dobili regres le kmetje v organizirani proizvodnji (beri: državnih zadrugah), medtem ko se bodo zanj svobodni kmetje obrisali pod nosom (in v marsikaterem slučaju tudi za gnojila, ker jih ne bodo mogli kupiti). — Regres: denarno nadomestilo, ki ga komu da država, kaka organizacija za prodajo, nakup česa po nižji ceni (SS KJ, IV).

KRANJ — Štirijezični slovar so pripravili v prevajalskem oddelku Iskra Telematika. V njem so tehnični izrazi za telekomunikacijo in računalništvo. Razdeljen je na: angleško-slovenski, srbohrvaško-ruski, slovensko-angleško-srbohrvaški-ruski in slovar angleško-slovenskih kratic.

LJUBLJANA — Kmetijsko karto (agrokarto) Slovenije naj bi izdelali do leta 1990. Priprave se že dolgo vlečejo, saj je bilo že leta 1979 sklenjeno, da je nujna.

LJUBLJANA — Hidrološke razmere so v zadnjem času tako dobre, da termoelektrarne ne delajo s polno paro, zato je tudi nakopanega premoega več v zalogi. Računajo, da bodo do konca leta imeli 150 tisoč ton premoega več, kot so načrtovali.

LJUBLJANA — Čebele niso ravno dobro prestale zime. Če upoštevamo, da je bila lanska letina najslabša v zadnjih 20. letih in da se čebelja krma (sladkor in druge potrebščine) stalno draži, lahko razumemo, zakaj se čebelarji pritožujejo.

UMRLI SO OD 22. do 29. marca 86:

LJUBLJANA — Miha Klemenc; Alojzija Kačar roj. Mejač, 88; Stanislav Pohleven; Stanko Jermol; Franciška Sotlar roj. Švigelj, 74; Stane Gec; Marija Smodiš; Adolf Sotler; Cveto Gregorič; Vinko Hözl; Savo Vrtačnik; Marija Bregant; German Bahor roj. Lepin; Gabrijela Učakar roj. Erjavce, 84; Frida Trček roj. Schober; Anton Dežan; Ana Snój roj. Eličan; Evgen Sarjovic; Katarina Cadež roj. Frič; dr. Vladimir Volovšek; Anton Hostar; Franc Urbanija st.; Karel Gregorin, 79; Terezija Kavčič roj. Ferjančič, 80; Boris Bizjak st.; Marilena Jeločnik; Marija Smodiš; Marija Brezavšek roj. Štrumelj.

RAZNI KRAJI — Vinko Flis, Dmžale; Bojan Ožbolt, Solkan; Hermeta Zucchini, Plešivo; Lojze Klemenčič, 53, Mengoš; Tone Lazar, 85, Kropa; Marija Kavičič (Muhovecova mama), Žiri; Aleksander Kukovec, Ljutomer; Andrej Karničar, Zg. Jezersko; Jože Srebrnjak, Bitnje pri Kranju; Albin Hofbauer pl. Hohenwall, Reka; Srečko Mlakar, Trošćine; Jože Bauer, Trbovlje; Vera Čretnik, Šmarje pri Jelšah; Pasqua Žagar, 86, Žagar; Emilija Mikulič roj. Šafar, 73, Preska pri Medvodah; Jože Uhan, 54, Dol. Ponikve; Pavle Kristan, Preska pri Medvodah; Milan Koršič st., Trebnje; Nežka Vodeb, Pervo pri Grosupljem; Jožica Švegl roj. Štiglic, Rečica ob Savinji; dr. Jože Pernel, 82, Škofja Loka; Andrijo Kopinšek, Celje; Franc Marn, Zagorje; Ivan Potočnik, Kranj; Ferdo Buk, Novo mesto; Jože Sežon, 82, Cerkljica.

stanovitve tega najmlajšega naroda, ki je po številu pripadnikov za Srbi in Hrvati na tretjem mestu v jugoslovanski zvezni državi, je treba upoštevati razna zgodovinska dejstva.

Bosna-Hercegovina leži med evropskim zapadom in vzhodom in je bila dolga stoletja sporno jabolko raznih velesil. Tu sta se stikali zapadnoevropska ter osmansko-islamska civilizacija in kultura. Prebivalci so 40% muslimanske vere, torej so v večini, 32% je pravoslavnih Srbov in 18% je katoliških Hrvatov. Viden znak te različnosti v veroizpovedi so npr. različne cerkve v Sarajevu: na ozkem prostoru sredi mesta so srbsko-pravoslavna cerkev, katedrala, sinagoga (v tem mestu je namreč do druge svetovne vojne živelo dosti judov), kakor tudi čudovita Husrev-Beg-mošaja iz 16. stoletja. V Sarajevu je center islamske verske skupnosti. Pred sedanjim komunističnim režimom je bilo v tem mestu mešteto mošej — zato so ga takrat imenovali „evropski Damask“. V njem se nahaja edina islamsko-teološka fakulteta na evropskih tleh.

Bosanski muslimani torej niso Turki, temveč Slovani, ki so po osmanskem zavzetju v drugi polovici 15. in predvsem v 16. stoletju prevzeli islam. Pod turško madoblastjo so živeli 400 let. Turki so jih imenovali „levi, ki čuvajo vrata Carigrada“ — tako vsaj je zapisal neki Anglež, ki je leta 1875 potoval po tej deželi.

Leta 1878 je to ozemlje prevzela avstro-ogrška monarhija, z njo se

SLOVENC V ARGENTINI

Osebnosti

Krst: V cerkvi Jesús en el Huerto de los Olivos v Olivosu je bila krščena 12. aprila Marija Veronika Arabetti, hčerka dr. Celsa in ge. Lojzke roj. Dimnik. Krstil je tamošnji župnik msgr. Jorge Geralda. Čestitamo!

Poroka: V cerkvi Marije Kraljice v Slovenski vasi, sta se v soboto 26. aprila poročila Elizabeta Boštjančič in Janko Štrubelj. Za priči sta bila Martin Boštjančič in ga. Ivana Štrubelj. Poročil ju je Barle Jakob CM. Novoporočencem čestitamo!

Nov diplomant: Na veterinarski fakulteti državne univerze v Buenos Airesu je končal študije Maks Dimnik in diplomiral kot „Médico veterinario“. Čestitamo!

BUENOS AIRES

MEDORGANIZACIJSKI SVET

18. aprila je bila v prostorih Zedinjene Slovenije letos 1. seja Medorganizacijskega sveta, na kateri so bile obravnavane sledeče točke dnevnega reda:

1. Posprava Slovenskega dneva: Slovenski dan, ki je bil letos v Našem domu v San Justu 6. aprila v skupni organizaciji Zedinjene Slovenije in Slovenskih domov, je kljub nekaterim pomanjkljivostim lepo uspel. Krasna je bila dekoracija; tipična vaška hiša in kozolec. Vsak Dom in Društvo Slovencev iz Mendoze je imel svoj „štant“. Vsi Domovi so sodelovali tudi pri programu; zato je bil ta malo predolg.

2. Organizacija knjižnic po Domovih: Predsednik Zedinjene Slovenije L. Rezelj je ponovno apeliral na Domove, ki še nimajo svojih knjižnic, naj iste še letos ustanovijo. Povabi naj se družine in posannike, naj njihove knjige, ki jih ne nameravajo več brati, podare kakemu Domu ali Zedinjeni Sloveniji.

3. Razgovor o zgodovinskem muzeju: Potem ko je predsednik Zedinjene Slovenije povedal, da Slovenski narodni odbor pripravlja zgodovinski arhiv, je ponovno poudaril potrebo za ostanje slovenskega zgodovinskega muzeja, v katerem bi se zbirali predmeti, katere smo uporabljali kot domobranci med vojno in potem kot begunci v taboriščih (domobranske uniforme, značke, menažke in dr. kakor tudi publikacije in fotografije iz tistih časov). Danes je po raznih hišah še mnogo teh predmetov, ki bi se pa sčasoma porazgubili, kar bi bilo škoda. Za mladino bo gotovo zanimivo videti, v kakšnih razmerah so nekoč živeli njihovi predniki.

4. Pri slučajnostih je bila poudarjena potreba za srečanje javnih delavcev na študijskem dnevu, na katerem bi se obravnavala naša konkretna vprašanja in bi se napravil večletni načrt

za delo. Predsednica Zveze slovenskih mater in žena ga. Dobovškova je poročala, da je bilo malo obiskovalcev na prireditvi „Slovenski božič“, katero pripravljata vsako leto Vincencijeva konferenca in zveza. Prosi predstavnike Domov, naj priporočajo obisk te prireditve, posebni mladini, da bi ta spoznala lepe slovenske božične običaje.

SLOVENSKA NAVZOČNOST

Občina buenosaireskega predmestnega okraja La Matanza, pod katerega spada v glavno mesto San Justo in okolica, prireja svojo prvo industrijsko razstavo — Expofuturo 86. Močno slovensko skupnost, ki je naseljena v tem okolju, na razstavi zastopajo tri slovenska podjetja.

Najmlajše med njimi je turistična agencija ILIRIA-TUR. Na skrbno pripravljenem prostoru je mogoče dobiti od prijaznih in prikupnih slovenskih deklet kakršnokoli pojasnilo tako o lokalnem kot o mednarodnem turizmu. Skioptične slike prikazujejo lepote iz vsega sveta, pri čemer je Slovenija zelo lepo zastopana.

Na sosednjem prostoru razstavlja TEXTILES KOSANČIČ, ki ob svoji tridesetletnici nudi ne samo na ogled marveč tudi ma voljo zelo prikupne vzorce svojih jopičev in puloverjev izbranih barv. To podjetje je spet lep dokaz kako je moči dosežati krasne uspehe, kadar se vsa družina složno posveti skupnemu cilju.

Nekaj deset metrov naprej imajo razsežni prostor bratje OBLAK. Tu moremo videti serijo jernih barvastih fotografij pročelij in notranjosti njihovih tovarn v San Justu, Tucumanu, González Catánu in San Luisu. Okusno pripravljen televizijski trak kaže ves proces izdelave oken in vrat ter je pred aparatoma, ki to kažeta, vedno množica ljudi, ki jim dajejo pojasnila sami bratje lastniki, njihovi otroci, uradniki in štirin naša mlada dekleta, ki so živo masprotje tega, kar se običajno ponuja po takšnih razstaviščih.

Ko je župan odprl razstavo 25. aprila, je omenil, da si šteje La Matanza v čast, da more imeti na svojem področju podjetja, kot so tovarne, ki so jih tukaj postavili Slovenci. Lepa pohvala, ki je vsej naši skupnosti v ponos.

Razstava bo odprta vsak dan od 16 do 22 do vključno 11. maja na igrišču Huracana, Catamarca in Rincón v San Justu.

Muslimani v Jugoslaviji

Jugoslovanska državna in gospodarska kriza, katero spremljata visoka inflacija ter nizki dohodki državljanov — sta v zadnjih letih povzročili nastanek raznih nacionalističnih tendenc v tej mnogonarodni balkanski državi. Zato je leta 1981 prišlo na Kosovu, kjer je skoro 80% prebivalstva albanskega porekla — dosežati največjih izgredov po drugi svetovni vojni. Vojaštvo in policija sta nemire krvavo zatrli.

Narastajoče nacionalistične ideje ter upoštevanje narodnih vrednot pa se ne zaznavajo samo pri albanski skupnosti, temveč — med drugimi — tudi v gotovih islamskih krogih, živčih v Bosni-Hercegovini. Splošna svetovna renesanca islama je — tako trdijo Jugoslovani — zajela, sicer v oslabilni obliki, tudi muslimane te jugovzhodne evropske države. To dokazuje zidanje novih mošej v zadnjih letih — samo v Bosni okrog 20 — kakor tudi intenzivni inozemski kontakti islamske duhovščine ter stalno narastajoče število jugoslovanskih študentov teologije na arabskih univerzah, univerzah, predvsem v Kairu, Bagdadu in Riadu.

Proces protiskupin muslimanskih intelektualcev v letu 1983 v bosanskem glavnem mestu Sarajevu, ki so bili obsojeni zaradi „provokativno-revolucionarnega delovanja“ ter „sovražne propagande“ na več let zapo-

ra, je v svetovni javnosti sprožil zanimanje za položaj muslimanov v Jugoslaviji. Od tedaj jugoslovanski tisk čestokrat označuje islamske imame kot muslimanske nacionaliste in jih obdolžuje, da preko vere širijo antikomunistične ideje in se — slično kakor Albanci na Kosovu, zavzemajo za od Srbov in Hrvatov očiščeno Bosno-Hercegovino. Nemiri Albancev, ki sicer niso temeljili na panislamskih idejah, temveč zgolj na albanskem nacionalizmu, so vendarle vplivali na samozavest slovenskih muslimanov.

Po ljudskem štetju leta 1981 je bilo ob 22,4 milijonov prebivalcev v Jugoslaviji okrog 3,9 milijonov mohamedancev-sunitov. Okrog 1,7 milijonov jih je albanskega in nekaj čez 100.000 turškega porekla. Okrog 2 milijonov muslimanov, ki živijo predvsem v Bosni-Hercegovini, delno tudi v Srbiji (kot Novi Pazar in Kosovo), Makedoniji; ter Črni gori, so slovenskega porekla in govorijo srbsko in hrvaško. Po letu 1970 pa ne veljajo več samo kot pripadniki neke verske skupnosti, temveč samostojen narod, kakor Slovenci, Hrvati, Srbi, Črnogorci in Makedonci. Pojem musliman torej nima samo verskega, temveč tudi narodnostno oznako. Da je komunistična in principielno ateistična vlada prevzela religiozni termin za označevanje nekega naroda, je nenavaden in edinstven pojav. Da je prišlo do u-

je začel širiti vpliv zapadnoevropske civilizacije. Tem vplivom so se mnogi muslimani upirali, mnogi celo niso hoteli živeti pod „nevernim vladarjem“ in so se raje izselili v Turčijo. Tisti, ki so ostali, pa so se počutili zapuščeni in brezdomce in so nihali med pasivnostjo, uporništvom ter prilagoditvijo novi civilizaciji; njih življenje je lepo opisal bosanski pesnik in pisatelj nobelovec Ivo Andrić v romanu „Most čez Drino“.

Ko so se odmaknili Turki, so se pričeli Srbi in Hrvati prerekatati za preostale slovanske muslimane. Trenja so se nadaljevala še v stari Jugoslaviji in Bosna-Hercegovina je bila pozorišče nešteti sporov in spletk. V drugi svetovni vojni so se na tem ozemlju odigravali oboževalni spopadi ustašev, četnikov, okupatorja, partizanov in mnogo muslimanov je tedaj zgubilo življenje. Neurejeno stanje se je nadaljevalo še po drugi svetovni vojni. Nove oblasti pa so ob ljudskem štetju leta 1948 zahtevale, da se muslimani sami označijo, oz. odločijo za Hrvate ali Srbe. Mnogi so se — kljub raznim pritiskom — tem zahtevam uprli ter se imenovali „Jugoslovani brez narodnosti“, kasneje pa kar „muslimani brez narodnosti“. Leta 1961 pa so jih imenovali „muslimani v smislu gotove etnične pripadnosti“. Torej so slovanske muslimane smatrali kot posebno etnično skupino, toda narodnostno „nedoločeno“. Pri ljudskem štetju leta 1971 pa je prišlo do odločilnega sklepa: pri srbohrvaških muslimanih slo-

vanskega izvora se je vzpostavil pojem narod in od tedaj imajo pravico, da na vprašanje po narodnosti odgovorijo „musliman“.

Uradno priznanje muslimanov kot narod je bila posledica splošnih reform, ko se je izvršila gotova decentralizacija gospodarstva in narodov v Jugoslaviji in so tedaj posamezne republike dobile več pravic.

V tem času so se med bosanskimi intelektualci pričele diskusije o statusu muslimanov, ki naj bi kot šesti narod sestavljali Jugoslavijo. Svoje zahteve so utemeljevali z argumenti, da imajo lastno zgodovino, lastno kulturo in tradicijo, čeprav so etnološko Srbi ali Hrvati in govorijo njihov jezik. Glavni znak naj bi bila vera, ki je preko stoletij izoblikovala njihov način življenja in mišljenja. Obšli so objektivno kritiko, ali ti argumenti upravičujejo nastanek nekega „umetno konstruiranega“ naroda in zagotavljajo, da se muslimani slovanskega porekla nikoli niso smatrali za Srbe ali Hrvate in so vedno odklanjali identifikacijo z enim ali drugim.

Leta 1971 ob ljudskem štetju je torej Zveza komunistov s Titom na čelu priznala muslimane kot samostojen narod, ki skupaj z drugimi narodi sestavlja jugoslovansko državo. Nadejajo si, da bodo s to potezo dosegli vsaj delno stabilizacijo ozemlja, ki je bilo dolga leta središče hrvaških in srbskih političnih in teritorialnih sporov.

Priredila P. D-ova.

Darovali so v tiskovni sklad Svobodne Slovenije

V tiskovni sklad Svobodne Slovenije so darovali: Vladimir Telič, Lomas del Mirador, A 5; gđ. Francka Benko, San Justo, A 1; J. J., Miramar, A 5; Milan Magister, Ramos Mejía, A 15; Karel Cater, Martin Coronado, A 2; Stane Mehle, Slovenska vas, A 2; N. N., Buenos Aires, A 25 za eno naročnico za Zavetišče dr. Gregorija Rožmana; Anton Meglič, ZDA, 10 dolarjev in Frank Kuhel, ZDA, 5 dolarjev. Vsem darovalcem iskrena hvala.

Uprava Svobodne Slovenije

MALI OGLASI

Advokati

dr. Andrej Fink — uradni prevajalec za slovenščino — Larrea 929, prtlj. A, Capital - T. E. 84-2163 - torek in četrtek od 18 do 20.

Arhitekti

arh. Jure Vombergar — Načrti za gradnje, opreme, dekoracije — Av. Gaona 2776 - 1706 Haedo T. E. 659-1413

Gospodarstvo

Zavarovanja M. in H. Loboda — Sarmiento 385, 1. nadstr., pis. 10 - Buenos Aires - od 11 do 18.30 - T. E. 312-2127

Kreditna zadruga SLOGA — Bm. Mitre 97, 1704 Ramos Mejía - T. E. 658-6574, 654-6438. Od poned. do petka od 15. do 19. ure.

Mutual SLOGA — Bm. Mitre 97, 1704 Ramos Mejía - T. E. 658-6574, 654-6438. Od poned. do petka od 15. do 19. ure.

Pod zaglavjem MALI OGLASI nudimo slovenskim podjetnikom, trgovcem, profesionalcem in drugim, da lahko dalj časa in poceni oglašujejo v našem listu.

Cena največ štirih vrstic A 2 za enkratno objavo, za ves mesec — 4 številke — A 6.

REŠITEV KRIŽANKE št. 11

Vodoravno: 1. Elan; 5. opus; 9. par; 12. potop; 14. imenoma; 16. našopa; 18. jereb; 20. kako; 21. cekar; 22. ura; 24. ozki; 26. azil; 28. ja; 29. Hladnik; 31. ko; 32. avto; 34. boks; 35. tak; 36. nedra; 38. oker; 40. visim; 41. Svarun; 43. vnašati; 45. nomad; 47. var; 48. nova; 49. Sava.

Navpično: 1. ep; 2. lon; 3. ataka; 4. noša; 6. pia; 7. um; 8. seje; 9. poraz; 10. Amerika; 11. Rab; 13. pokol; 15. nekak; 17. pozaba; 19. nuja; 21. cinkov; 23. ravnina; 25. kdo; 27. loka; 29. hodiš; 30. iskan; 33. tesar; 35. truma; 37. rman; 39. eros; 40. vrv; 41. siv; 42. nav; 44. to; 46. da.

FRAN MILČINSKI

Prički brez gnezda

Ura se je bližala pol drugi. Milan se je pripravljal na odhod v šolo, pa je prišlo na dan, da se ni še naučil domače naloge iz računstva. Pozabil je nanjo! Jera je bila bolj nesrečna kakor fant. „Hitro knjigo v roke, pa se uči!“

Vmes v nalogi je bilo vprašanje: „Koliko jabolk je prinesla mati s trga, ako dá svojim trem otrokom vsakemu tri in ostaneta še dve?“ V potu svojega obličja mu je pomagala uboga Jera pri reševanju te težavne uganke; v predalu je našla še nekaj fižola in s pomočjo fižolovih zrn sta točno izračunala prvotno število jabolk.

Milan je hitel v šolo, tako se mu je mudilo, da se ni niti poslovil od staršev, le stara Jera mu je naredila običajni križ. In se je zgodilo, da je bil res vprašan v šoli in mu je dal učitelj prav to vprašanje, ki sta ga doma skupaj reševala z zvesto Jero: „Koliko jabolk je prinesla mati s trga, ako dá svojim trem otrokom vsakemu tri in ostaneta še dve?“

Ali se je postavil Milan! Samozavestno, hitro in točno je odgovoril: „Enajst fižolov.“ S tem odgovorom je žel prav za prav lepega uspeha, kajti so se kar okna tresla od smeha tovarišev.

Učitelj je bil žalibog drugačnega mnenja; vzel je Milanov odgovor za objestno šalo in ga je poklical ven pred tablo. Bil je novodoben vzgojitelj, spoštoval je šolski zakon in se bal kazenskega in ni nikdar niti prsta polo-

Slovenski dom v San Martinu

bo v nedeljo 18. maja praznoval svojo

26. OBLETNICO USTANOVITVE DOMA

s celodnevni slavjem

ob 11.30 slovesna sveta maša
ob 13.00 skupno kosilo
ob 15.30 kulturni program in slavnostni govor arh. Jurija Vombergarja

Nato prosta zabava
s sodelovanjem orkestra Slovenskega ansambla

Lepo vabljeni vsi rojaki!

2. KULTURNI VEČER XXXIII. SEZONA

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

MORALA V MEDNARODNI POLITIKI

dr. Andrej Fink

Predavanje bo v soboto, 17. maja ob 20 v gornji dvorani Slovenske hiše

Vsem znancem in prijateljem sporočamo, da je 4. maja 1986 v 71. letu starosti po težki bolezni mirno v Bogu zaspal, previden s svetimi zakramenti, naš dobri oče, tast in dedek, gospod

Jože Albreht

K zadnjemu počitku smo ga spremili v ponedeljek, 5. maja, na pokopališče Monte Grande. Posebej iskrena hvala dr. Alojziju Starcu za obiske, prinašanje Najsvetejšega, molitve ob krsti ter sveto mašo. Zahvala vsem prijateljem, ki so očeta obiskovali ter ga spremljali na zadnji poti.

Priporočamo ga v molitev.

Žalujoči v Argentini:
žena Ivanka,
sinova Jože in Janez,
hčere: Marija, Elizabeta, Veronika in Kristina,
vnuki: Mirjam, Monika, Marta, Adrijana, Vanika, Lorena, Ksaver, Viktor, Danijel, Ivan in Damijan v domovini:
sestri Marija in Jožefa,
ter ostalo sorodstvo.

Buenos Aires, Rovte v Sloveniji, 5. maja 1986.

Svoj vzpon skozi življenje je zaključil naš zvesti član, dolgoletni tajnik in požrtvovalni sodelavec, gospod

Dorjan Heller

Priporočamo ga v molitev in blag spomin.

Slovensko planinsko društvo

(13) govoril z znamenji: vtaknil je v usta oba kazaleca, vsakega v en kot, s palčema si je potegnil spodnji očesni vekci navzdol, spačil obraz in pokazal Tončku jezik.

Tončku se je že tako ves čas nabiral jok; samo čudnega pozdrava Petrovega je bilo še treba, da se je pričel strahovito dreti, umikal se je in z očmi iskal vrata — ušel bi bil rad.

„Čemu se dereš,“ je jezno vprašala ata Pirc, „ko ti dajem dobre nauke?“ Že je stegnil roko, nemara bi k plohi solzá prišlo še kaj toče, da ni ročno priskočila Pirčeva, ki je na štedilniku ravnala kavo.

„Pusti ga no!“ je rekla, „saj vidiš, da je še ves zbežan! Pa glej, da prideš o pravem času domov! — Ti si pa solze obriši, fant, in nos, saj ti že v usta lezeta sveči! — Pa ne v rokav, pujs! — Ali res nimaš rute — križ božji, pri kakih ljudeh si pa bil? Ná!“ In obrisala ga je v svoj predpasnik.

„Torej,“ je še enkrat povzel besedo mojster Pirc, pripravljen na odhod, „fant, priden bodi in ubogaj, samo tebe imava, vse dobiš za nama, če boš po tem! Drugače pa, že več.“ Okrenil se je, da si vzame izza omare palico in gre, pa da je hip zalotil vajenca pri čudnih pozdravnih ceremonijah.

„Av!“ je zakričal vajenec in si pokril ušesa s rokami; toda mojster ga je le uničujoče pogledal, vzel palico in odšel. Danes je bila nedelja, počivalo je delo pa se tudi ni imel za zavezana, da se ukvarja z vzgojo vajenca — to je rešilo Petrova ušesa.

Tak je bil prvi sprejem in nič vselej niso bili malemu Antonu Pircu

OBVESTILA ESLOVENIA LIBRE

SOBOTA, 10. maja:
Visokošolski tečaj ob 16. uri v Slovenski hiši.

NEDELJA, 11. maja:
Slovensko romanje v Luján.

SOBOTA, 17. maja:
Redni pouk Slovenskega srednješolskega tečaja v Slovenski hiši ob 15. uri.
„...ples“ RASTI XV v Slomškovem domu s sodelovanjem Magnuma.

NEDELJA, 18. maja:
Obletnica Slovenskega doma v San Martinu s celodnevno prireditvijo.

SREDA, 21. maja:
Sestanek lige žena-mati v San Martinu ob 18.30.

ČETRTEK, 22. maja:
Seja Medorganizacijskega sveta ob 20. uri v Slovenskem domu v San Martinu.

SOBOTA, 24. maja:
Redni pouk Slovenskega srednješolskega tečaja v Slovenski hiši ob 15. uri.

NEDELJA, 25. maja:
Žegnanje pri Mariji Pomagaj.

NEDELJA, 1. junija:
Spominska proslava naših žrtev.

Fundador: MILOŠ STARE
REDACCION Y ADMINISTRACION:
RAMON L. FALCON 4158
1407 BUENOS AIRES
ARGENTINA
Teléfono: 69-9502

Glavni urednik:
Tine Debeljak ml.

Uredniški odbor:
dr. Tine Debeljak, Tone Mizerit,
dr. Katica Cukjati, Gregor Batagelj

Correo Argentino Central (B)	FRANQUEO PAGADO Concesión Nº 5775
	TARIFA REDUCIDA Concesión Nº 3524

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual Nº 299831

Naročnina Svobodne Slovenije za l. 1986: Za Argentino A 24, pri pošiljanju po pošti A 25; Združ. države in Kanada pri pošiljanju z letalsko pošto 69 USA dol.; obmojne države Argentine 53 USA dol.; Evropa 65 USA dol.; Avstralija, Afrika, Azija 70 USA dol.; ZDA, Kanada in Evropa za pošiljanje z navadno pošto 45 USA dol.

TALLERES GRAFICOS "VILKO" S.R.L., ESTADOS UNIDOS 425, 1101 - BUENOS AIRES - T. E. 362-7215

Poravnajte naročnino!

Z dobroto si je utrl pot k večni Dobroti naš mecen, oče dveh bivših učencev, gospod

Dorjan Heller

S hvaležnostjo se ga spominjamo ter molimo zanj in njegove drage.

Jegličeva šola v Buenos Airesu

Nepričakovano je odšel h Gospodu 29. aprila naš dragi mož in oče

DORJAN HELLER

ki je dobil svoj zadnji počitek na pokopališču — travniku Flores — (oddelek 21/8, grob št. 23).

Zahvaljujemo se vsem prijateljem Slovincem, ki so pokojnega prišli kropiti, molili zanj in ga spremili na zadnji poti, posebej še dr. Juretu Rodetu za molitve ob krsti in pri pogrebu. Hvala tudi vsem slovenskim organizacijam in SPD za zadnje slovo, ki so ga izkazali pokojnemu.

Maša zadušnica bo 31. maja ob 19.15 v Slovenski hiši. Pokojnika priporočamo v molitev!

Žalujoči:
Slavka, žena
Artur, sin
Dorica, hčerka

Buenos Aires, 30. aprila 1986

sledeči dnevi. Jesti mu res ni manjkalo, dasi mu jed ni tako dišala kakor ona kmečka, ki je bil vajen. Ali pogrešal je vsega, kar je ljubil. Teto — za mamo jo je klical — in njeno žuljavo roko, ki je pa vendar tako prijazno božala, in široko, obokano, sajasto kuhinjo in v kuhinji dim in duh po butaricah in prostrano, vedno toplo hišo.

Pogrešal je hlev in živino, v kotu hleva je imel svojo ogrado bacek — njegov bacek! Ni se smel spomniti backa, kar zalile so ga solze. Pogrešal je vrt in sadno drevje in uljnjak. Za hišo je tekel studenček, nikdar ni ustopil in gonil je Tončku kolo in stope. In kužek Rjavček, ki ga je spremljal vedno in povsod, celó do šole! Neter v šolo se Rjavček seveda ni upal, bal se je učitelja, starega gospoda Franketa, ki je sedel pred tablo in imel poleg sebe fižolovko, tako dolgo, da je segel z njo v vsak kot učilnice in se mu ni bilo treba ganiti s stola. Pa so ga imeli radi, gospjoda Franketa, zaradi obilnih prostih dni naj ga je obsikal kdorkoli, pripeljal je gosta v šolo in rekel: „Otroci, vstanite! Danes ste deležni posebne časti: španskega kralja je pripeljala pot skož našo ubožno vas in se je ustavil, da si ogleda šolo. Tukaj stoji poleg mene, krono je že naprej poslal s pošto. Hvalični mu bodite, otroci, za čast, zakličite trikrat živio! in potem pojdite domov in povejte, da danes ni šole!“

Pogrešal je gospoda Franketa. In pogrešal je staro Rozalo, za štirideset let je služila pri hiši in mu je večer za večerom pravila lepe historije o divjem

možu, o razbojnikih, o grofinji, ki je zajedla devet graščin na samih kurjih kožah, in pesmic je znala nešteto in se jih je naučil pri njej, na primer tisto: „Delajmo, delajmo zlata kolesa da se popeljemo v sveta nebesa! Angelci godejo, kar najbolj morejo, da se nebesa tresejo.“

In ono šaljivo: „Ženin in nevesta pod mizo grille jesta; na vilice jih natikata, v usta jih pomikata.“

In koliko še drugih. In po pastirju mu je bilo dolgčas, ki je za stavo lešnike trl z glavo, kadar je bil natrkan, in po kovaču onkraj ceste: pinkate punkate se je glasilo ves dan.

Iz tega ljubega mu sveta ga je iztrgala tuja roka in mu dala v nadomestek tesno, temno sobo in drugega nič. Starši so mu bili tuji in težko mu je šlo z jezika „ata“ in „mama“ in ga je bilo sram teh besedi kakor laži in hinavstva. Starši so to čutili in jih je bolelo. Ljubila sta ga roditelja s pametjo: najin edinec je, vzgojiva ga, do bova na stare dni imela poleg sebe svojega človeka! Ljubila ga pa še nista s srcem, ker jima je bil tuj, tuj po govoric in naglasu, po kretnjah in navarah, tuj po vsebini svojih in njunih spominov. Niti nista razumela njegove duše: ogorčena sta se čudila, kako more iz mesta hrepeneti nazaj na kmete, zahtevala sta od njega ljubezni, ki ji niti sama še nista bila kos, — in na koncu koncev je bila sodba mojstra Pirca taka, da je fant pokvarjen in da bo stalo še dosti truda, da ga poboljša.